Шевченко Р.Ю.
старший науковий співробітник
Науково-освітнього центру підвищення кваліфікації
та перепідготовки кадрів,
Державна наукова установа
«Інститут екологічного відновлення та розвитку України»

DOI: https://doi.org/10.36059/978-966-397-573-3-29

НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ КРИЗОВОГО ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНИХ ДЕСТИНАЦІЙ ЗЕЛЕНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ (НА ПРИКЛАДІ М. КИЄВА)

Адміністративно-територіальна реформа та створення територіальних громад підвищило увагу громадянського суспільства до питання проблеми власності природних рекреаційних ресурсів, які знаходяться у юрисдикції комунального володіння громад на правах повнофункціонального використання. Навколо міських агломерацій, особливо такої, як столична, значна увага територіальної громади прикута праву приватної власності на туристсько-рекреаційні дестинації природно-заповідного фонду України та блакитно-зеленої інфраструктури м. Києва. У зв'язку з тим, що реалізація цього права приватної власності негативно впливає на природоохоронні території рекреаційно-оздоровчого призначення, це потребує розробки науково-практичних основ екологічного менеджменту в контексті забезпечення екологічно-орієнтованого розвитку України із залученням інструментів зеленої економіки [1, с. 140].

У відповідності до чинного законодавства [2, с. 6], визначені еколого-економічні та правові засади відповідної діяльності та державного регуляційного менеджменту (управління) у сфері використання туристсько-рекреаційних ресурсів та оздоровчого потенціалу рекреаційних зон. Раціональне їх використання та еколого-економічне обґрунтування проєктів дозволятиме і забезпечуватиме сталий економічний розвиток територіальної громади та підвищить мультиплікативний ефект від реалізації форм власності на рекреаційні ресурси в контексті збалансованого використання, оновлення туристсько-рекреаційної інфраструктури. Це призведе до оптимізації залучення приватного капіталу в сферу рекреаційної діяльності третинного сектору економіки України.

Туристсько-рекреаційне господарство м. Києва потребує сучасного кризового екологічного менеджменту розвитку форм та прав власності на відповідні ресурси територіальної громади та інсталяції нової системи

адміністративного управління, що базуватиметься на міжнародній практиці та тенденціях розвитку ефективного їх використання, як кластерів зеленої економіки міста. Насамперед, буде корисний європейський досвід кризового екологічного менеджменту туристсько-рекреаційними територіями, особливо тих країн, які в різні часи знаходилися під впливом військово-політичних конфліктів та надзвичайних ситуацій військового характеру (міжетнічних конфліктів): Північна Ірландія, країна Басків, Каталонія, Косово та Мітохія, Боснія та Герцеговина, Республіка Кіпр тощо [3, с. 3].

Вище зазначені країни, як і Україна відрізнялися в свій час у світі виснажливим рівнем економічної та екологічної експлуатації туристсько-рекреаційних ресурсів. Це було пов'язано із галопуючим рівнем урбанізації міських поселень, що продовжується до теперішнього часу формування постіндустріального укладу економіки деяких країн ЄС. В Україні цей процес пов'язаний із військовим станом, що вплинув на значне збільшення кількості населення м. Києва з 2,8 млн у 2022 р. до 5 млн мешканців у 2025 р. Значна частина вимушених внутрішніх мігрантів мешкає в зонах зеленого поясу столиці України із значними рекреаційними ресурсами: м. Вишгород, с. Пірнове, с. Лісники, м. Боярка, с. Стоянка, м. Бровари, що входять до київської міської агломерації. Ці території передмістя у довоєнні часи були перцепційними туристсько-рекреаційними зонами, функціональне призначення яких було спрямовано на розвиток індустрії відпочинку та розваг.

На сьогодні, значна кількість туристів-рекреантів у м. Києві прагне перебувати на периферії промислово-транспортних логістичних центрів, що формують суспільно-географічне ядро політичної столиці України. Впливає на це наявність великих площ природного, культурного, природно-географічного та еколого-етнографічного різноманіття території м. Києва: рекреаційна зона «Острів Оболонський», парки «Наталка» та «Муромець», регіональний ландшафтний парк «Дніпровські острови», рекреаційний кластер «Совська балка та урочище Пронівщина», ревіталізовані ділянки малих річок: Либіді, Совки, Почайної, дестинацій річки Вершинки, притоки Либіді в районі Караваєвих дач тощо. Кожна з цих туристсько-рекреаційних дестинацій, як агент територіального рекреаційного ринку послуг зеленої економіки має свою специфіку кризового екологічного менеджменту під час військового стану.

Порівняємо європейський (закордонний) та український досвід екологічного менеджменту туристсько-рекреаційних дестинацій, відповідних ресурсів та послуг прийомами SWOT-аналізу, що представлений у таблиці 1.

Таблиця 1

SWOT-аналіз кризового екологічного менеджменту природно-урбаністичних туристсько-рекреаційних дестинацій та блакитно-зеленої інфраструктури м. Києва та європейських міських агломерацій

Кризові туристсько-рекреаційні дестинації	Управлінський напрямок-1	Управлінський напрямок-2	Адаптація для української практики
Рекреаційні зони Белфасту.	Відсутній контроль за обсягами використання рекреаційних ресурсів.	Податкові пільги та низькі ставки ПДФ.	Фінансування розвитку туристсько-рекреаційної галузі з державного бюджету. Штрафні санкції за шкоду довкіллю.
Рекреаційні зони Приштини (Косово).	Недостатньо організаційно і економічно обґрунтований механізм субсидіарності галузі зеленої економіки.	Фінансова підтримка держави приватної ініціативи у рекреаційній діяльності.	Пільговий кредит на туристсько-рекреаційну діяльність.
Рекреаційні зони Нікосії (Кіпр).	Не розроблено систему заходів екологічного та раціонального використання туристсько-рекреаційного потенціалу.	Орендна плата за спеціальне використання природних рекреаційних ресурсів.	Встановлення чіткого розмежування прав власності і визначення умов володіння, розпорядження і використання рекреаційних ресурсів.
Рекреаційні зони Києва (Україна).	Держава та територіальна громада є майновими розпорядниками права власності об'єктами природно-рекреаційного потенціалу. Безконтрольність природно-рекреаційних ресурсів.	Малий бізнес туристсько-рекреаційної сфери діяльності має право обрання спрощеної системи оподаткування (може змінитися із 01.01.2026 р. із підвищенням ставки, що призведе до банкрутства).	В умовах військового стану держава забезпечує мінімальні умови еколого-санітарного благоустрою. Сприяння розвитку готельного бізнесу та моніторинг ресурсів.

Прикладом практичної реалізації західного досвіду є київська агломерація з високим природним туристсько-рекреаційним потенціалом. Перспективним напрямком розвитку готельно-ресторанного, туристичного та еколого-освітнього бізнесу є Пірнівська територіальна громада Київської області. На території громади створені рекреаційно-оздоровчі території та екокластери: орнітологічний заказник місцевого значення «Пірнівський» та спортивно-оздоровчий комплекс «Нове Пірнове» (зображення 1).

Зображення 1. Курорт Пірнове. Інфраструктура спортивно-оздоровчого туризму

Для збереження трендів економічного зростання, необхідними постають розроблення науково-методичних рекомендацій процедури отримання статусу природно-рекреаційної дестинації (статусу екотериторії), на якій виникає туристсько-рекреаційні господарські відносини з урахуванням еколого-географічних характеристик території та описом особливостей ощадливого використання природно-оздоровчих комплексів.

Список використаних джерел:

1. Теоретико-методологічні засади формування менеджменту відносин власності на природні ресурси: монографія / [Буркинський Б.В. та ін.] ; за ред. Буркинського Б.В. ; НАН України, Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. Одеса : ІПРЕЕД НАНУ, 2019. 249 с.

2. Шевченко Я. М. Право власності // Юридична енциклопедія. Т.5. П-С. – Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2003. – С. 6.

3. Атлас «Географія: регіони та країни». Київ : НВП «Картографія», 2025. 41 с.